

BARAK ARCHITEKTI

VIKTOR ŠABÍK

Umyváreň autobusov, Komárno, 1999; Žrebčín, kaštieľ Mojmirovce, 2000; Cyber café Subterra, Nitra 2000 (roku 2004 zaradená prehliadačom YAHOO! medzi 10 najvyššiehojích internet café na svete); Relaxačný pavilón, kaštieľ Mojmirovce, 2006; Vlá pod Borinou, Nitra, 2007; Športová hala Nitra, 2007

„UTOPICKÁ PAMÄŤ“

Viktor Šabík v rozhovore s Monikou Mitášovou

Monika Mitášová: Ešte počas nášho štúdia na Fakulte architektúry, v deväťdesiatych rokoch, malo mesto Bratislava záujem rekonštruovať hmotu Feiglerovej „starej“ synagógy ako pamätník holokaustu. Zúčastnil si sa vtedy s kolektívom súťaže návrhom, ktorý šiel interpretačne ďalej. Pri formulovaní myšlienkového konceptu si bral do úvahy pamäť, súčasnú architektúru a iné umenia. Ako si k takémuto, dodnes nevelmi populárnemu, ale pre našu generáciu vtedy do istej miery asi formujúcejmu spojeniu došiel?

Viktor Šabík: To bola krásna doba, však? Tá eufória, atmosféra, odhodlanie a tak. Myslim v tých rokoch 1990 – 1992. Súťaž vypísalo Ministerstvo kultúry vtedy pod vedením Ladislava Šnopa. Navrhnuť pietne miesto. Náš návrh išiel naozaj ďalej, a to do takej miery, že sme porušili všetky podmienky súťaže a navrhli sme dom, nie pamätník. Porota nás nediskvalifikovala, ale postavila nás mimo súťaž a dala nám zvláštnu cenu.

Pozreli sme sa na problém trochu inou optikou, ako bolo požadované. Diskutovali sme na tému židovská kultúra, jej prínos pre Európu, progres a jej nová interpretácia. Tak sme namiesto pomníka a pietneho miesta navrhli živú vec – knižnicu, galériu, múzeum židovskej kultúry, jazykové učebne a holografické kino. Zdalo sa nám strašne málo – kvôli tomu všetkému, čo je za tým – postaviť len akýsi pomník. Chladné miesto, kam raz za čas prídu delegácie sypať si popol na hlavu a ubezpečovať sa, o čo sme lepší od našich predkov. Dospeli sme k názoru, že sme dlžní oveľa viac.

A že v konečnom dôsledku nás môže všetkých obohatiť, keď s pokorou postavíme niečo odvážne. V súvislosti s holokaustom som intenzívne študoval Kábalu. V tom našom návrhu je veľa odkazov na túto tému. Pamäť miesta je fenomén, ktorý sa snažim skúmať približne od toho obdobia. Myslim, že si to správne odhadla.

MM: Aké názory na vzťahy medzi súčasnou architektúrou a interpretáciou pamäte tá vtedy ovplyvnil?

VŠ: Ja som sa v tej dobe dost' zaoberal presahmi kultúry. Hypertextom, literatúrou, geometriou a umením. Dnes sa tomu hovorí: Teória všetkého. Samozrejme, že som sledoval aj architektúru. Veď kvôli tomu, že J. Herzog mal prednášku

v Prahe, som prerušil v piatom ročníku štúdium. A tesne potom som bol na Letnej škole architektúry v Liberci. Prišiel nám tam prednášať aj Mirko Baum, ktorý priniesol sériu prednášok s názvom „Stavět a létat“. To bol úžasný cyklus o vzducholodiach a hangároch, o ukotvení a dierach v čase. V rámci zadania na Letnej škole bola aj téma využitia textilnej fabriky. Túto tému som si vybral, pretože sa mi priestor úžasne páčil a zaujal ma aj problém čo s industriálnou architektúrou v postindustriálnej dobe. Na miestach, kde bola voľakedy vysoká životná úroveň, sú vplyvom dovozu textilu z Číny prázdne domy. Tie fabriky sú nádherné. Tá, na ktorej som pracoval, mala tri podlažia, každé asi 2000 m², krásne liatinové stĺpy, vysoké, takmer gotické okná, umiestnená uprostred nádhornej prírody, teraz prázdna...

MM: Neskôr na fakulte v Liberci jeden zo študentov navrhol výborný surreálno-ironický projekt Fabrika mystiky... Aký program si pre postindustriálnu dobu navrhoval ty?

VŠ: Návrh mal názov: Pobytové centrum pre výtvarníkov. Bol to taký utopický zámok v lesoch s galériou, ateliérmi, hotelom a reštauráciou s vyhlídkou umiestnenou na komine.

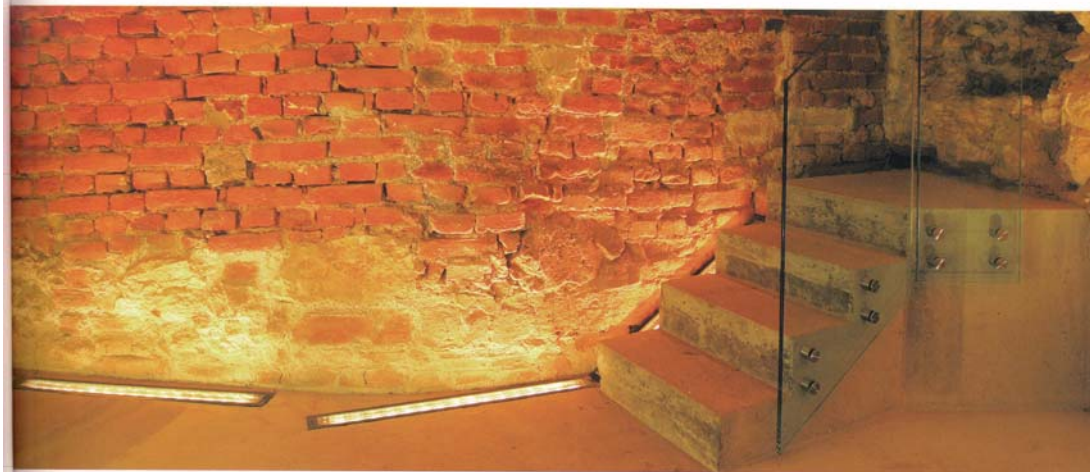
MM: Ako začala tvoja spolupráca so súčasnými majiteľmi kaštieľa v Mojmirovciach?

VŠ: Keď som v roku 1996 prišiel po prvý raz do kaštieľa v Mojmirovciach – bolo to pri príležitosti nejakej vernisáže –, chcelo sa mi zaplakať. Katastrofa. Na stenách umakarty, neónové svietidlá, na poschodí s izbami pre 80 ľudí jedna kúpeľňa, zápch z kuchyne bolo cítiť až vo vstupnej hale...

Myslel som, že sa tam už nevrátim. Potom som sa premohol, prišiel som na ďalšiu vernisáž a dal som sa do reči s riaditeľom. Zistil som, že je to vzdelávaci ústav a že uvažujú progresívne. Akurát to nie je vidno. Počas rozhovoru som zistil, že mám do činenia s renesančným človekom. Rozprávali sme sa o sfächte, kaštieloch, parkoch, cestovaní, zberateľstve, knihách... A o dva dni som mal telefonát, či by som nechcel skúsiť vypracovať koncept na obnovu kaštieľa, areálu a parku. Tak som to skúsil. A v roku 1998 som dostal oficiálny papier, že som dvorný architekt kaštieľa v Mojmirovciach. To bolo, keď som išiel na skúšky do Komory.

MM: Mojmirovce sú dnes jedna z mála príležitostí, ako sa dlhodobo venovať záchrane a rekonštrukcii jedného historického stavebného súboru a záhrady. Mení sa v čase nejaký tvoj názor na ne?

VŠ: Je to areálová obnova metódou krok po kroku. Ideme

postupne od rekonštrukcie vnútorných vzťahov v rámci hlavnej budovy, cez presahy do parku až po okolité stavby (žrebčín, telocvičňa, plaváreň). Podľa mňa je úžasné, že vedia dať zmysluplný program takému komplexu budov. Je to kongresovo-vzdelávacie hotelové centrum a ideme v zmysle pôvodného programu. Samozrejme, že sa vyvíja aj môj názor; a mnoho vecí je tam takých, ktoré by som okamžite zmenil. Sú to však procesy, ktoré sa nedajú urýchliť. Tento proces a areál som si obľúbil. Je to také moje decko. Vidím na ňom veľa chýb a aj tak ho mám rád. V tomto období začíname hovoriť s riaditeľom o vypracovaní veľkého auditu. Často myslím na grófa Huňadyho, pôvodného majiteľa, veľkého cestovateľa, zberateľa, mecenáša umenia a adepta vied, čo by asi povedal, keby sme sa stretli. Dúfam, že by ma nenakopal. Niekedy v januári 2008 otvárame v pôvodnej grófovej pivnici vináreň. Tak pevne verím, že by ho to tešilo.

MM: Nedávno ste sa spolu s maliarkou Janou Farmanovou pokúsili presvedčiť investora, že by stálo za to zachrániť aspoň niektorú z budov nitrianskeho mlyna. Bol to boj nie s veternými, ale s investorskými mlynmi...

VŠ: Počas búrania Mlynov v Nitre (marec 2006) sme sa, teda naša občianska iniciatíva, vyslovili, že takéto veci sa robia v okolitých krajinách inak. Pokúsili sme sa presvedčiť zainteresovaných, aby zachovali a zakomponovali do svojho projektu aspoň silo. Malo krásnu figúru a malo význam aj ako znak, symbol. Išlo o prvú občiansku výškovú stavbu v meste. Vyvolali sme síce verejnú diskusiu, ale nedosiahli sme nič. V marci 2007 sme boli ako ateliér oslovení do vyzvanej súťaže na revitalizáciu Pivovaru v Nitre. Výzvu sme prijali a vypracovali súťažný návrh v spolupráci s nonconform. Tu sme vyslovili názor, že pristup „tabula rasa“ je mimo diskurz a treba brať do úvahy kvality existujúcej štruktúry. Po prvom kole sme boli oslovení na spracovanie projektu v širšom kolektíve. Mój ateliér sa koncentroval na spracovanie revitalizácie skladovne a interpretáciu námestia medzi skladovňou a administratívnu budovou. Presne v tom období prišla ponuka od Jany, aby sme participovali na projekte „Industriálna citlivosť“. Tento projekt prebehol v septembri 2007 v galérii 13m3 v Bratislave. Súčasťou výstavy bola panelová diskusia, kde sme chceli zistiť, či revitalizácia industriálu je na Slovensku témou. Diskusia bola ohromne živá a plodná.

MM: Bude mať projekt pokračovanie?

VŠ: Pokračovaním projektu bude založenie občianskeho združenia. Pracovný názov je Industriál nahlas. A pokračovaním budú aj ďalšie výstavy po Slovensku.

MM: Ako si postupoval pri projekte sprístupnenia archeologických nálezov v kazematách juhovýchodnej bašty nitrianskeho hradu?

VŠ: Slovo kazematy znie tak tajomne... Bola to obrovská výzva, spracovať v takom malom priestore interpretáciu veľkého časového úseku. Pozerali sme sa na problém ako na premostenie štrbiny v čase, na vzťah priestoru a času. Najväčšiu úlohu v architektúre kazemát v Nitre zohráva svetlo. Svetlo, ktoré má k času ambivalentný vzťah. Ostatné tri materiály – betón, čierne železo a sklo, pomáhajú svetlu vyniknúť.

MM: Má tu svetlo aj nejaký ďalší význam, než ten, že architektúra je hra objemov vo svetle a tieni...? Aké je tu „osvetlenie“ nájdených vrstiev kazemát?

VŠ: Ani som to nevnímam ako hru objemov... Ide skôr o náznaky. Pás svetla v podlahe končí v dutine a zároveň naznačuje, že na pravej strane sa bude niečo diať. Navádza nás na pohyb smerom po sklenenom moste cez štrbinu v čase, smerom ku kamennému mostu. Vizualne. V samotnej štrbine-sonde zohráva svetlo sprievodcovskú úlohu. Pomáha kustódovi, ktorý sprevádza návštevníkov a podáva im výklad. Je tam nastavených niekoľko svetelných režimů a manuálnym prepínaním osvetľujú rôzne situácie, ktoré sú prezentované.

MM: V čom tvoje chápanie súčasnej architektúry ovplyvňuje narábanie s pamiatkami a naopak?
VŠ: Pamiatka je niečo, čo existuje po našich predkoch. Čím rýchlejší život žijeme, tým viac vystupujú do popredia kontrasty doby, v ktorej tie architektúry vznikali. Odlišné vnímanie času a priestoru sa prejavuje v technologických postupoch, zvolených materiáloch, remeselných detailoch. Nevieam, či to bolo lepšie vtedy alebo teraz, je to skrátka iné. Používame úžasnú technológiu, a aj tak by sme neboli dnes schopní postaviť Katedrálu. Každopádne si myslím, že rešpekt a pokora ani dnes nezaškodia.